

Aonad 2

Bileog Oibre

I dtús báire

A Ar ball, chífídh tú Seán Ó Daimhín, as an tSraith Bhán i gContae Thír Eoghain, ag tabhairt comhairle faoi fhoghlaim teangacha. Déan féin agus an duine in aice leat liosta d'fhocail agus frásaí a shíleann sibh a bheidh in úsáid ag Seán agus é ag caint ar an ábhar seo.

_____	☐	_____	☐	_____	☐
_____	☐	_____	☐	_____	☐
_____	☐	_____	☐	_____	☐

B Anois, amharc ar an agallamh le Seán. Cuir tic le ceann ar bith de na focail/frásaí a bhí agaibhse thuas agus a bhí in úsáid ag Seán san agallamh.

Cluastuiscint

Léigh na ráitis thíos agus ansin éist leis an agallamh le Seán arís. Tá botúin eolais i gcuid de na ráitis. Má shíleann tú go bhfuil botún sa ráiteas cuir tic le 'Bréagach' agus cuir an t-eolas ceart ar fáil.

	Ráiteas	Fíor	Bréagach
1	Luath sna déaga a bhí Seán nuair a d'fhoghlaim sé Gaeilge. _____		
2	Is é cumas agus cur chuige an mhúinteora an rud is tábhachtaí maidir le dul chun cinn na bhfoghlaimeoirí. _____		
3	Ní bhíonn na tuairimí ar fad a bhíonn ag lucht oideachais fíor, dar leis. _____		
4	Ní thig foghlaim teangacha a chur i gcomparáid le foghlaim scileanna eile. _____		
5	Is taobh amuigh den tseomra ranga a tharlaíonn an chuid is tábhachtaí den fhoghlaim teanga. _____		

6	Tá easpa acmhainní ann do dhaoine atá ag iarraidh a bheith ag léamh i nGaeilge. _____		
7	Is tábhachtaí a bheith ag éisteacht leis an teanga ná a bheith ag léamh nó ag scríobh sa teanga. _____		
8	Níor cheart drogall a bheith ort an teanga a labhairt le daoine, is cuma cé hiad féin. _____		

Ardú feasachta

A Amharc ar na focail agus ar na frásaí seo thíos a tógadh as cuid cainte Sheáin. Caithfidh tusa iad a mheaitseáil leis an téarma cheart gramadaí. Tá an chéad cheann déanta le cuidiú leat.

Focal/frása		Téarma gramadaí	Sampla eile den téarma seo
1 <i>An Ghaeilge</i>	A	Ainmfhocal dílis, cinnte, baininscneach	<i>An Phortaingéil</i>
2 iontu	B	Orduimhir	
3 is tábhachtaí	C	Ainmfhocal sa tuiseal thabharthach	
4 i mbun	D	Breischéim na haidiachta	
5 déarfainn	E	Ainmfhocal sa ghinideach ag feidhmiú mar aidiacht	
6 foghlamtha	F	Réamhfhocal simplí	
7 lucht an oideachais	G	Forainm réamhfhoclach	
8 féinfhoghlaim	H	Cuspóir agus ainm briathartha	
9 i measc na mBéarlóirí	I	Ainmfhocal teibí	
10 rang	J	Aidiacht bhriathartha	
11 agamsa	K	An t-ainm briathartha	
12 Gaeil eile	L	Briathar sa mhodh choinníollach	
13 an tríú rud	M	Ainmfhocal firinscneach sa tuiseal ghinideach	
14 níos deacra	N	Réamhfhocal comhshuite	
15 ag foghlaim	O	Forainm réamhfhoclach (an fhoirm threise)	
16 an tuiscint	P	Ginideach iolra (tréaniolra)	
17 le daoine	Q	Cnuasainm	
18 ar an phróiseas	R	Sárchéim na haidiachta	
19 comhlúadar a dhéanamh	S	Comhfhocal	
20 cainteoirí dúchais	T	Ainmfhocal dílis, iolra (lagiolra)	

B I ndiaidh don mhúinteoir na téarmaí a phlé leis an rang ar fad, beidh ort féin sampla amháin eile d'achan téarma a sholáthar agus a scríobh sa cholún thuas.

Seal ag éisteacht

Éist le triúr ag cur comhairle ar fhoghlaimoirí Gaeilge. Éist leis an mhír fuaime den dara huair agus tabhair freagra ar na ceisteanna seo a leanas.

Cainteoir 1

Caidé an phríomhchomhairle atá aige d'fhoghlaimoirí?

Caidé an deacracht is mó a bhí aige leis an Fhraincis agus caidé mar a chuaigh sé i ngleic leis an deacracht sin?

Cainteoir 2

Cad chuige a luann an cainteoir na rudaí seo a leanas?

- Ceartúcháin an mhúinteora

- Téarmaíocht na gramadaí

- Foghlaim de ghlanmheabhair

- Ag déanamh botún

Cainteoir 3

Caidé na buntáistí a bhaineann le sprioc chinnte a bheith agat agus tú ag foghlaim teanga, dar leis?

Cur agus cúiteamh

Seo thíos roinnt ráiteas atá bunaithe ar ábhair na n-agallamh san aonad seo. Léigh na ráitis agus cuir tic le ceann amháin de na huimhreacha, 1-5, sula ndéanann tú iad a phlé leis an duine in aice leat.

1 = Aontaím go hiomlán leis an ráiteas seo. / Tá sé seo iomlán fíor i mo chás féin.

5 = Ní aontaím leis an ráiteas seo ar chor ar bith. / Níl sé seo fíor i mo chás féin ar chor ar bith.

	1	2	3	4	5
1 Tá tuiscint mhaith agam ar na buanna/laigí atá agam féin mar fhoghlaiméir Gaeilge.					
2 Ní bhíonn drogall orm an teanga a labhairt le duine ar bith.					
3 Tá réimse leathan deiseanna ar fáil domh leis an teanga a úsáid taobh amuigh de na ranganna.					
4 Níl ganntanas ar bith acmhainní ann don fhoghlaiméir fhásta Gaeilge.					
5 Ní bhacaim le rudaí a chur de ghlanmheabhair – cur amú ama atá ann.					
6 Níl sprioc faoi leith ar bith agam – bainim sult as a bheith ag foghlaim na teanga go díreach.					
7 Aontaím leo sin a deir go bhfuil gramadach na Gaeilge níos deacra ná teangacha eile.					

Tusa ag tabhairt comhairle

Cén chomhairle a bheadh agatsa do dhaoine atá ag cur tús lena n-aistear foghlama sa Ghaeilge? Smaoinigh ar do thaithí féin. Scríobh síos trí phointe agus déan iad a phlé leis an duine in aice leat.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Tusa i mbun léitheoireachta

Léigh an t-alt gairid thíos ina ndéanann údar anaithnid cur síos ar an dearcadh atá aigesean/aicise maidir le cúrsaí foghraíochta.

Ceist agam ort, a léitheoir: cad chuige a mbíonn na sluaite ag plódú isteach i ranganna Gaeilge, bliain i ndiaidh bliana, ó íochtar Chiarraí go hAird Uladh? Iad lán dóchais go mbeidh an teanga seo ar a dtail acu roimh i bhfad agus gan dadaidh i ndán don chuid is mó acu ach díomá. Níl mé ag maíomh go dtig liomsa an scéal brónach uilig a mhíniú, ach tá mé cinnte go bhfuil baint nach beag aige le rud ar a dtugaim ‘cultas an chainteora dúchais.’

Seo an míniú a fuair mé ar ‘cultas’ san fhoclóir: ‘grúpa a dhéanann ceannaire a adhradh agus a chreideann gur acusan amháin atá an ceart.’ Sin agat lucht na Gaeilge. Tá an cainteoir dúchais mar dhia beag acu. Eisean amháin a labhraíonn mar is ceart. Ise amháin a scríobhann mar is ceart. Má tá tú ag iarraidh an Ghaeilge a fhoghlaim, caithfidh tú do bhlas cainte, do stór focal agus do phearsantacht féin a fhágáil ag doras an tseomra ranga. Caithfidh tú aithris a dhéanamh ar mhuintir na Gaeltachta.

Níor míníodh riamh domh, mise a rugadh agus a tógadh cois Banna, cad chuige a gcaithfidh mé mo bhlas cainte féin a chur as a riocht agus labhairt mar a bheadh Conallach ann. Mise agus na foghlaimeoirí eile sa Ghrúpa Comhrá, tuigeann muid a chéile go breá gan a bheith ag ligean orainn gur i Rann na Feirste a chaith muid ár saol go dtí seo. (Is nuair a chuirtear Raidió na Gaeltachta ar siúl a bhíos na fadhbanna tuisceana ann.)

An rud is measa faoi chultas seo an chainteora dúchais: cuireann sé sprioc os comhair na bhfoghlaimeoirí nach dtig leo a bhaint amach. Tig beaguchtach orthu agus iad ag iarraidh canúint choimhthíoch a thabhairt leo. Lig do mhuintir na hÉireann an Ghaeilge a labhairt mar is maith leo féin. Má tá muintir Bhéal Feirste ag iarraidh, ‘Caidé fá dtaobh duit?’ a ráit in áit ‘Caidé mar atá tú?’ cé a déarfadh go bhfuil ceann ar bith acu níos fearr ná a chéile?

Cuir líne faoi fhocal nó faoi fhrása ar bith nach dtuigeann tú go hiomlán. Bain úsáid as comhthéacs an pháosa le buille faoi thuairim a thabhairt faoin chiall atá leis. Thig leat úsáid a bhaint as na foclóirí ar líne leis an chiall a chinntiú.

An fhoghraíocht: cur agus cúiteamh

Déan ábhair an ailt a phlé leis an bheirt in aice leat.

- 1 Cén dearcadh atá agaibhse faoi na tuairimí a nocht an t-údar san alt?
- 2 An bhfuil sibh ar aon aigne leis an údar maidir le fírinne an ráitis seo: ‘Má tá tú ag iarraidh an Ghaeilge a fhoghlaim, caithfidh tú do bhlas cainte, do stór focal agus do phearsantacht féin a fhágáil ag doras an tseomra ranga.’
- 3 An síleann sibh féin go bhfuil sé tábhachtach am a chaitheamh sa Ghaeltacht?

4 Anois, amharc ar mhír físe ina ndéanann Antain Mac Lochlainn cur síos ar a dhearcadh féin maidir leis an ábhar seo. I ndiaidh duit amharc ar an mhír, scríobh cúpla abairt ina ndéanann tú coimriú ar dhearcadh Antain maidir le foghlaim na foghraíochta.

---

5 An aontaíonn tú féin agus na daoine eile i do ghrúpa le tuairimí Antain? Cad chuige?

Tusa ag foghlaim

A Tá réimse leathan ábhar tacaíochta le fáil ar líne anois a chuideoidh leat agus tú ag scríobh i nGaeilge. Amharc ar an liosta thíos agus aimsigh ar líne iad.

www.tearma.ie	Bunachar náisiúnta téarmaíochta don Ghaeilge.
www.focloir.ie	Foclóir ginearálta Béarla–Gaeilge.
www.teanglann.ie	Suíomh a chuireann ar do chumas seanfhoclóirí clóite a chuardach ar líne: <i>English–Irish Dictionary</i> (1959), <i>Foclóir Gaeilge–Béarla</i> (1977) agus <i>An Foclóir Beag Gaeilge–Gaeilge</i> (1991).
https://www.teanglann.ie/ga/gram/	Eolas le fáil faoi ghnéithe den ghramadach ag leibhéal an fhocail, m.sh. inscne; ainmfhocal + an t-alt; aimsirí, aidiachtaí agus araile.
www.logainm.ie	Suíomh ina dtig teacht ar leaganacha Gaeilge de logainmneacha fud fad na hÉireann.
www.ainm.ie	Cnuasach inchuardaithe ar a bhfuil beathaisnéisí cuid de na daoine ba mhó le rá i saol na Gaeilge leis na céadta bliain anuas.
www.aistear.ie	Suíomh gréasáin atá dírithe ar aistritheoirí agus ar eagarthóirí Gaeilge, den chuid is mó. Tá neart comhairle faoi fhadhbanna coitianta Gaeilge sa rannóg ‘Cruinneas.’

B Déan na habairtí seo thíos a thiontú go Gaeilge. Úsáid na hacmhainní thuas le cuidiú leat na fadhbanna Gaeilge a réiteach.

1 They were married at *Teebane*, County Tyrone, in 1975.

---

2 The number of donations is decreasing steadily.

---

3 The next match will be an *acid test* of this team’s progress.

---

4 ‘An Craoibhín Aoibhinn’ was the pen name of *Douglas Hyde*.

---

5 Something must be done about the stray *dog population*.

C Sna nótaí thíos, pléitear na haistriúcháin agus na háiseanna eolais ar líne.

1 They were married at Teebane, County Tyrone, in 1975.

Dá mbeifeá idir dhá chomhairle faoin fhoirm shaor den bhriathar ‘pós’, ní bheadh le déanamh ach dul go dtí www.teanglann.ie/ga/gram/ agus ‘pós’ a scríobh isteach. Chífidh tú an briathar saor sna haimsirí ar fad, an aimsir chaite san áireamh: ‘pósadh’.

Is é www.logainm.ie an fhoinse eolais is fearr maidir le logainmneacha Gaeilge. Tá treoracha ar an tsuíomh a mhíníonn na bealaí is éifeachtaí le logainmneacha a chuardach.

B’fhéidir go mbeadh fonn ar fhoghlaimeoirí ‘buille faoi thuairim’ a thabhairt maidir le logainm. I gcás ‘Teebane’, mar shampla, b’fhéidir go sílfadh duine gur ‘Tí Bán’ an t-ainm ceart Gaeilge. Ní hé, áfach. ‘An Taobh Bán’ atá ar www.logainm.ie.

Is mar seo a bheadh an abairt: ‘Pósadh iad ar an Taobh Bán, Contae Thír Eoghain, in 1975.’

2 The number of donations is decreasing steadily.

Dá mbeifeá ag lorg focal Gaeilge a chiallaíonn *donation* thioctadh leat é a lorg ar www.focloir.ie. Tugtar na focail ‘síntiús’ agus ‘tabhartas’ ansin. ‘Tabhartas’ atá ar www.tearma.ie. B’fhéidir go mbeadh fonn ort an dá fhocal a thras-seiceáil ar www.teanglann.ie/ga/, féachaint cé acu is fearr. Gheobhaidh tú amach ansin go bhfuil an chiall chéanna leis an dá fhocal agus go dtig ceachtar acu a úsáid. Má dhéanann tú an cinneadh ‘síntiús’ a úsáid, is féidir leat ginideach iolra an ainmfhocail sin a sheiceáil ar www.teanglann.ie/ga/gram/. Gheobhaidh tú amach ansin gur lagiolra atá i gceist.

Is mar seo a bheadh an abairt: ‘Tá líon na síntiús ag titim de réir a chéile.’

3 The next match will be an acid test of this team’s progress.

Tá cinneadh le déanamh anseo: an téarma teicniúil nó meafar atá in *acid test*? Dá mba théarma teicniúil a bheadh ann, b’fhearr duit an leagan Gaeilge a chuardach ar www.tearma.ie, áit a bhfaighidh tú ‘tástáil aigéadach.’ Bheadh an abairt sin iontach saothíúil: ‘Beidh an chéad chluiche eile ina thástáil aigéadach ar dhul chun cinn na foirne.’ Más meafar atá ann, b’fhearr duit an leagan Gaeilge a lorg ar www.focloir.ie, áit a bhfaighidh tú ‘fíorthéist’. Tá sin níos fóirsteanaí don chomhthéacs spóirt.

Is mar seo a bheadh an abairt: ‘Beidh an chéad chluiche eile ina fhíorthéist ar dhul chun cinn na foirne.’

4 'An Craoibhín Aoibhinn' was the pen name of Douglas Hyde.

Is iomaí leagan Gaeilge den ainm Douglas Hyde ann: 'Dúghlas de hÍde', 'Dúbhghlas de hÍde' agus fiú amháin 'Dubhghlas de Híde'. Má bhíonn tú in amhras faoina leithéid, is fiú an duine a chuardach ar www.ainm.ie. 'Dubhghlas de hÍde' atá molta ar an tsuíomh.

Mar seo a bheadh an abairt, mar sin: 'Ba é "an Craoibhín Aoibhinn" an t-ainm cleite a bhí ar Dhubhghlas de hÍde.'

Is fiú fosta ainm na háite a bhfuil tú féin i do chónaí a chur i mbosca cuardaigh www.ainm.ie.

B'fhéidir go raibh baint ag scoláirí, scríbhneoirí nó gníomhaithe teanga le do chomharsanacht féin.

5 Something must be done about the stray dog population.

Bíonn a lán comhairle ar www.aistear.ie faoi fhadhbanna aistriúcháin, go háirithe tionchar an Bhéarla ar an Ghaeilge. Deirtear *dog population* sa Bhéarla. An dtig 'daonra madadh' a rá i nGaeilge? Seo iontráil dar teideal DAONRA sa rannóg 'Cruinneas':

Ó thaobh na sanasaíochta de, tá baint dhíreach idir *population* agus *people*. Bíodh sin mar atá, ní dochar abairt Bhéarla mar seo a scríobh: *One consequence of the recession is an increase in the population of abandoned horses*. Ní hinmholta 'daonra' na Gaeilge a úsáid ar an gcaoi chéanna: 'Toradh amháin ar an gcúlú eacnamaíochta ná méadú ar dhaonra na gcapall tréigthe.' An neach daonna a bhíonn i gceist le 'daonra'. B'fhearr go mór 'líon' a úsáid: 'Toradh amháin ar an gcúlú eacnamaíochta ná méadú ar líon na gcapall tréigthe.'

Mar sin de, is é an t-aistriúchán is fearr: 'Caithfear rud inteacht a dhéanamh faoi líon na madadh fáin.'

Suíomh eile atá iontach úsáideach ná www.gaois.ie. Is é atá ann corpas inchuardaithe de théacsanna Gaeilge. Cuir i gcás go bhfuil tú in amhras faoin chomhthéacs ina n-úsáidtear focal nó frása a d'aimsigh tú i bhfoclóir. Tógaimis 'saoráideach', mar shampla, focal nach bhfuil i nGaeilge Uladh ar chor ar bith. De réir an fhoclóra, ciallaíonn sé 'gan dua' nó 'go héasca' ach b'fhéidir nach bhfaca tú an focal riamh agus ba mhaith leat samplaí a léamh le fáil amach caidé mar a úsáidtear é. Níl le déanamh ach 'saoráideach' a scríobh sa bhosca cuardaigh agus aimseofar na samplaí go léir atá sa chorpas. Seo roinnt bheag acu:

- Tá an-saibhreas ann ach cuirtear inár láthair é i mbealach saoráideach intuigthe.
- Bua saoráideach go maith a bhí ann.
- Go saoráideach agus saor ó chostas.